

Independent Living Sverige. För mänskliga fri- och rättigheter. Mot diskriminering och särlösningar!

Individen

Med GIL *fungerar* min personliga assistans

*"Mitt skapande arbete sker ofta när andra har gått och lagt sig.
Det är som om rofylldheten ger mig extra kraft att skapa.
Med GIL kan jag lägga upp och strukturera dygnet precis som jag själv vill" (Bea)*

GIL, Göteborgskooperativet för Independent Living, ägs och styrs, utan vinstintresse av medlemmarna själva. Endast eget behov av personlig assistans berättigar till medlemskap. Alternativt kan man få serviceavtal. GIL är arbetsgivare och erbjuder löne- och annan administration. GIL erbjuder dessutom arbetsledarutbildning men också kamrattstöd och en endagsintroduktion för assistenter.

GIL
Göteborgskooperativet för Independent Living®

Har Du några frågor? Kontakta GIL:

GIL, Stampgatan 15, 416 64 Göteborg, tel: 031-63 64 80, Fax: 031-15 18 08

E-post: kontor@gil.org, Hemsida: www.gil.org

Independent Living Sverige

Independent Living i Sverige arbetar handikappolitiskt för ett tillägg i grundlagen som förbjuder diskriminering av människor med funktionshinder. IL Sverige arbetar också för en undergripande lagstiftning med verk samma sanktioner på områden som tex tillgänglighet till offentliga miljöer och en kollektivtrafik för alla.

IL Sverige är en del av det globala Independent Living-nätverket – den internationella medborgarrättsrörelsen för människor med funktionshinder.

Medlemskap med rösträtt i något av IL-kooperativen förutsätter eget behov av personlig assistans.

Stödmedlemskap diskuteras med respektive kooperativ.

Prenumeration

200 kr/år.

Postgirokonto 73 66 70-1

STILETTEN är organ för *Independent Living Sverige* och kooperativen STIL, Stockholmskooperativet för Independent Living, GIL, Göteborgs Independent Living, HIL, Helsingborgs Independent Living, EMIL, Eskilstuna Modellen av Independent Living, KIL, Kullabygdens Independent Living.

STILETTEN kommer ut fyra gånger om året.

Redaktör och grafisk form: Roland Ewers

Repro: SG idé & Tryck, Gbg

Ansvarig utgivare: Adolf Ratzka

Postadress Independent Living Sverige:

Bondegatan 37, 116 33 Stockholm

Tel 08-556 049 50, Fax 08-556 049 60,

www.ilsverige.org, e-post: kansli@sverige.org eller

STILETTEN c/o Roland Ewers,

Pl 420, 430 10 Tvååker, tel: 0340-450 98,

fax: 0340-45097

E-mail:roland.ewers@varberg.mail.telia.com

TS-kontrollerad uppl. 10 400.

STILETTEN nr 1/00

The Jante Law

1. Du skal ikke tro at du "er" noe.

Thou shalt not presume that thou art anyone [important].

2. Du skal ikke tro at du er like saa meget som "oss".

Thou shalt not presume that thou art as good as us.

3. Du skal ikke tro at du er klokere enn "oss".

Thou shalt not presume that thou art any wiser than us.

4. Du skal ikke innbille deg du er bedre enn "oss".

Thou shalt never indulge in the conceit of imagining that thou art better than us.

5. Du skal ikke tro du vet mere enn "oss".

Thou shalt not presume that thou art more knowledgeable than us.

6. Du skal ikke tro du er mere enn "oss".

Thou shalt not presume that thou art more than us [in any way].

7. Du skal ikke tro at "du" duger til noe.

Thou shalt not presume that thou art going to amount to anything.

8. Du skal ikke le av "oss".

Thou art not entitled to laugh at us.

9. Du skal ikke tro at noen bryr seg om "deg".

Thou shalt never imagine that anyone cares about thee.

10. Du skal ikke tro at du kan lære "oss" noe.

Thou shalt not suppose that thou can teach us anything.

AKSEL SANDEMOSE

Jag har valt att introducera detta nummer, fokuserat på individen med författaren Aksel Sandemoses Jantelag, direkt hämtad från webben i originalspråk och på engelska.

REDAKTÖREN*

Vi har satt detta tecken vid medverkande som har erfarenhet av eget funktionshinder. Därmed vill vi klargöra att vi betraktar det som en merit i arbetet med att skapa opinion och politik för medborgerliga rättigheter och mot diskriminering av människor med funktionshinder.

INNEHÅLL

Allmän information, sid 3

Ledare, sid 4

USA 1992, sid 5

Stockholm 1988, sid 6

Var finns våra hjältar idag?, sid 7

Individen och kollektivet, sid 8

Ska mina barn behöva släpa mig ut på gatan?, sid 12

Med personlig assistans i vardagen, sid 14

Riksdagen äntligen tillgänglig, sid 17

Film och verklighet, sid 18

Noterat, insänt, sid 19

Är lagrådet politiskt köpt? sid 20

Percy Bratt och Susanne Feinsilbers slutsatser, sid 21

Några röster om deras förslag, sid 22

Kommentar till "Ett förstärkt skydd mot diskriminering av funktionshindrade", sid 23

Serie, sid 27

Land ska med lag byggas

Det finns två sätt att se på lagstiftning: som ett medel för att förvalta och bevara det existerande samhället; eller som ett instrument för att förändra och utveckla samhällsbyggnaden. Jag förespråkar det senare.

Den fråga jag upplever som mest problemfylld i diskussionerna om en eventuell grundlagsändring handlar därför om den praktiska effekten av en sådan. Kan överhuvudtaget den, till sin karaktär så programmatiska, svenska grundlagen användas som utgångspunkt för samhällsförändring?

Med en viss tillfredsställelse noterar jag att det, i den av ETT SJÄLVBESTÄMT LIV/GIL beställda utredningen, tycks finnas en möjlighet till detta. Två faktorer är särskilt tilltalande. Den första är kopplingen till den enskilda människans rätt att utöva sina fri- och rättigheter på lika villkor som andra. Att fokusera kring människan som medborgare, som en aktiv del av demokratin är oemotståndligt attraktivt för mig som alltför ofta fysiskt, psykiskt och socialt får finna mig i olika villkor med hänvisning till grupp-tillhörigheten – "handikappade". Den andra är fokuseringen kring det politiska ansvaret att säkerställa rätten till lika villkor. Genom att inskriva ett aktivt ansvar för folkvalda att vidta åtgärder ökar chanserna att ändringen ska innebära effekter

som manifesterar sig mer konkret i min vardag. Jag tycker det här förslaget till grundlagsändring är det mest intressanta och framåtblickande som jag sett i debatten.

Grundlagsändring är emellertid bara det första steget på den förändring jag önskar se. För att skapa det rättfärdiga samhälle, den fullvärdiga demokrati där jag och andra med funktionshinder har en självklar rätt till delaktighet, krävs mer. Diskriminering kan inte accepteras. Och alltså måste lagar stiftas som förbjuder detta inom ett antal samhällsområden. Det får inte vara så att utestängning belönas genom tyst samtycke. Att diskriminera är att bete sig svinaktigt och det måste vara kostsamt.

Hur en lagstiftning mot diskriminering ska se ut inom olika områden för att passa in i det svenska rättssystemet är inte en helt enkel fråga. Den kräver avvägningar av för- och nackdelar med helt ny lagstiftning kontra nya komponenter i redan existerande lagar. Frågan om en heltäckande lagstiftning eller flera olika har inte heller något självklart svar. Arbetsmarknadsområdet är ju täckt av lagstiftning sedan ett knappt år tillbaka.

Därför tycker jag att det är mindre lyckat och inte så litet förvirrande när den aktuella utredningen blandar in lösryckta hänvisningar till legala lösningar i län-

der med rättssystem som skiljer sig på avgörande sätt från vårt. Det vore bättre att vi tittade på möjligheter och svårigheter i vårt eget rättssystem. Möjligen kunde vi kika mot länder som har liknande uppbyggnad; fast jag tror egentligen inte på köpta "halvfabrikat".

Jag menar också att den slutsats som dras om effekten av ADA på arbetsmarknadsområdet, och därmed om speciallagstiftning generellt, måste modifieras. Det är ett faktum att många personer med funktionshinder i USA inte kan ta ett arbete eftersom de då blir av med sociala försäkringsförmåner de inte kan leva utan. Det är också ett faktum att anti-diskrimineringslagstiftning på arbetsmarknadsområdet inte tar hänsyn till diskriminering som finns i till exempel utbildningsväsendet. Den slutsats jag skulle dra av exemplet är nog att det krävs en välutvecklad välfärd som komplement till anti-diskrimineringslagstiftning för att skapa lika villkor. Dessutom krävs det att förbud mot diskriminering fungerar heltäckande.

Min slutsats är alltså att grundlagsändring endast är det första nödvändiga steget. Det måste snarast följas upp av anti-diskrimineringslagstiftning på andra viktiga samhällsområden.

SUSANNE BERG*

Rör inte assistansreformen!

Ska Sverige investera i bredband eller vägar är dagens stora politiska fråga. Märkligt att man inte tänker på att investera i människor, de som ska efterfråga och använda bredband och vägar!

Det talas om en hotande brist på kvalificerad arbetskraft om inte invandringen ökar. Gärna fler människor med utländsk bakgrund. Mångfald istället för enfald! Men glöm inte den arbetskraftsreserv som personer med funktionshinder utgör. Vi kan arbeta, vi kan bidra till samhällsbygget. Det visar bland annat artiklarna i det här numret och exemplen av de personer som arbetar med tidskriften: för oss är personlig assistans förutsättningen till ett produktivt liv med familj och arbete.

De som klagat över kostnadsökningen i personlig assistans har inte förstått:

- att personlig assistans möjliggör en livskvalitet som den kommunala hemtjänsten aldrig kan uppnå.

- att personlig assistans innebär en övervältring av kostnader som kommunerna skulle haft i form av hemtjänst till staten. Med andra ord, dessa kostnader skulle samhället ha haft i alla fall. Bara på ett annat konto.

- att personlig assistans kostar betydligt mindre per timme än kommunal hemtjänst.

Varenda krona som investeras i assistansersättningen ger samhällsvinster. Att minska utgifterna ger samhällsförluster.

Våra och våra familjers livskvalitet står och faller med assistansersättningen. Vi kommer inte att sluta kämpa för den reform som vi har åstadkommit. Vi kommer inte att försvinna. Tvärtom. Vi kommer bli fler och fler som kräver samma livskvalitet som alla andra tar för given. Vi kommer bli fler och fler som med hjälp av personlig assistans deltar i samhället på lika villkor.

Det kommer att kosta – var glad för det!

ADOLF RATZKA*

USA 1992

San Fransisco i oktober 1992. Ett osannolikt sceneri för svenska ögon och öron. En armada av beslutsamma rullstolsburna demonstranter drar gatan fram. Målet är Clintons valhögkvarter. Ropen skallar: HELL NO! WE WON'T GO!

Ramsan är välkänd från slutet av sextiotalet. Men nu är det inte Vietnam det gäller. Aktionsgruppen ADAPT, en del av Independent Living-rörelsen, ligger bakom. De slåss för funktionshindrades rätt i samhället. Protesterna riktar sig bl.a. mot de förhatliga s.k. "Nursing Homes" – en motsvarighet till våra institutioner på 50-talet, med skillnad att privata intressen i USA håvar in miljardvinster på dessa institutioner.

Kravallstaket och beväpnad polis. Valkvarterets entré blockeras effektivt. Debatten med förbipasserande blir stundtals mycket het.

Efter flera timmar dyker en representant för Clintons kampanjstab upp. Han läser en kort kommuniké och jublet bryter ut. Demonstrationen är över.

(Det var bl.a. en serie liknande aktioner som tvingade fram ADA, Americans with Disabilities Act. Den lagstiftning som dramatiskt förändrat den offentliga miljön i USA, vad gäller tillgänglighet. Red. anm.)

Stockholm 1988

Var finns våra hjältar idag?

1988 gjordes den första ordentligt uppmärksammade aktionen i civil olydnad av människor med funktionshinder i Sverige. Den gjordes av en handfull människor som med sina rullstolar ockuperade ett övergångsställe i rusningstrafik på Hornsgatan i Stockholm. Aktionen var effektiv och gav eko.

Målet var Sociala Servicecentralen 4 på Hornsgatan och det gällde ett akut fall av omänsklig behandling, men i själva verket var aktionen början på en smärre revolution. Siktet var sedan några år inställt på delar av den traditionella svenska socialpolitiken. Angreppet var även riktat mot handikapporganisationernas sätt att agera i allmänhet, och man gick så långt i sina provokationer att man etablerade uttrycket "mönsterkrympling" för att därmed markera sin syn på den attityd man ansåg att den svenska medborgaren med funktionshinder hade gentemot sig själv och det omgivande samhället.

Inspirationen kom med Adolf Ratzka och hans osvenska erfarenheter från den amerikanska medborgarrättsrörelsen Independent Living. Genom aktioner och lobbying manifesterade sig kooperativ som STIL i Stockholm och GIL i Göteborg. Man lanserade konceptet "personlig assistans" som alternativ till kommunal service av olika slag och som banade väg för LASS/LSS-reformen.

Idag har t.o.m. riksdagsmännen "personlig assistans" och begreppet är allmänt vedertaget, men den ideologiska motorn Independent Living-ideologin har långt ifrån fått samma genomslagskraft.

Det råder ingen tvekan om att medborgarrättsrörelsen Independent Living och vad den står för, fortfarande i allra högsta grad är kontroversiell här i Sverige. Både allmänt, på det mänskliga planet, politiskt och handikappolitiskt. Vilka är orsakerna?

Individen och kollektivet

Ytterst handlar det om vilken attityd man har till sig själv och hur man förhåller sig till omgivningen. När den gamle ärrade trappern i Westernfilmen på sextioalet blev tillfrågad vem han var svarade han kort och gott med sitt förnamn. Det innefattade allt och visade hans oberoende till omgivningen. Att barnhem i tredje världen ligger i nära anslutning till sjukhus är ingen tillfällighet. Blivande mödrar söker sig till barnhem för att själva förlossningen ska ske på sjukhuset. Då blir man registrerad när man föds, och då finns man – annars existerar man helt enkelt inte. Återvändande exilflyktingar från sydamerika berättar att det man saknar mest från Sverige, är "de bruna kuverten", d.v.s. de officiella brev som myndigheter som försäkringskassa, skattemyndigheter och sociala myndigheter skickar ut. De brev som faktiskt bekräftar att man finns till.

JANTELAGEN

Det handlar alltså om individen i förhållande till kollektivet. Att hävda sig som individ är av tradition inte speciellt gångbart på våra breddgrader. Den danske författaren Aksel Sandemose myntade begreppet "Jantelagen". En samling oskrivna lagar med vilka kollektivet styr individen.

Sandemose menar att överheten i princip inte behöver utöva någon makt eftersom kollektivet, genom Jantelagen som går ut på att trycka ner individen, sköter den saken effektivt själv. Dess första bud är: "Du ska inte tro att du är någonting".

Enligt uppslagsverket står ordet individ definierat som direkt motsats till kollektivet. Ett antingen-eller-förhållande kan man tolka det som, där det ena utesluter det andra. Nog så tänkvärt. Direkt översatt betyder ordet odelbar.

EN NY TYP AV HJÄLTE

Den gamle oberoende och självmedvetne trappern i vilda västern har idag fått träda tillbaka. Westerngenren har dödförklarats. Orsaken är att den amerikanska filmpubliken, speciellt medelklassen, inte längre anses kunna identifiera sig med trappergestalten. En ny typ av hjälte har istället vuxit fram. Utmärkande för dess karaktär är att den ingår i en organisation – ett kollektiv, med allt vad det innebär. Polisfilmngenren exempel på detta.

Medelklassamerikanen som idag oftast arbetar i ett stort företag, underordnad kollektiva lagar och regler kan då lättare känna igen sig, vilket är en förutsättning.

Den nya hjälten har dock särpräglade

individuella egenskaper och bryter inte sällan mot kollektivets regler. Begreppet oberoende är ju centralt i det amerikanska medvetandet. Det står inskrivet i konstitutionen och följer så att säga med modersmjölken.

I detta land, där också medborgarrättsrörelsen (observera inte handikapprörelsen) Independent Living har sina rötter, är alltså ordet oberoende – independent, ett honnörsord. Det behövs ingen förklaring vare sig om en individ hävdar sin rätt till oberoende eller om en stor organisation driver idén om oberoende som politiskt argument.

I Sverige har inte detta ord samma laddning. Här väger istället ordet trygghet tungt politiskt. En stark stat och en stor offentlig sektor garanterar individen trygghet. Handikapprörelsen som ju i hög grad är beroende av en stark offentlig sektor, har därför förklarligt nog tytt sig till de politiska krafter som mest försvarat den offentliga sektorn.

ETT SLAG FÖR INDIVIDEN

När så i mitten av åttiotalet en grupp på ca 15 personer agerade i namnet Independent Living, starkt inspirerade av den amerikanska rörelsen och dess kampmetoder, agerade man också för den enskilde individens rätt. Man ställde krav

Detta var den första informationen om assistansreformen som nådde ut till den berättigade personkretsen. Ett meddelande från försäkringskassan. Som en skänk från ovan.

Nästa förvirrande "information" kunde ett stort antal kommuner bidra med. Man döpte snabbt om den traditionella hemtjänsten till – personlig assistans.

Den tredje kollektiva informationen stod handikappförbunden för. Via ombud i lokalföreningar och medlemsutskick nådde man alla i personkretsen och kunde ge sin version.

Inte ett ord om att en handfull beslutsamma och kampbenägna individer genom sina krav och sin vilja att visa att man var beredd att ta ansvar för sina egna liv, och därmed utmanat hela etablissemangen inklusive handikapporganisationerna, och därmed i sin tur lagt grunden till LSS/LASS.

Hur ska alla dessa människor förstå att det också i dag hänger på den enskilde individen om vi ska kunna behålla denna revolutionerande reform.

I dag när motståndet om möjligt är hårdare än någonsin.

som aldrig tidigare ställts i det här landet:

Man krävde makt i sina egna organisationer. Man krävde makt över sina egna liv och sin egen vardag. Man ville ha samma rätt till boende, utbildning, arbete, fritid, familjebildning, tillgänglighet till offentliga lokaler och kollektivtrafik.

Bort med särlösningar som kommunal hemtjänst, boendeservice, ledsagar-service och färdtjänst, så man och införde istället begreppet "personlig assistans" som ett alternativ.

REAKTIONEN BLEV KRAFTIG

Kollektivets reaktion var logisk. Statliga myndigheter, kommunala myndigheter, kommunförbund, fack och inte minst den samlade handikapprörelsen reste sig på bakbenen och protesterade.

Den lilla gruppen lyckades trots det hårda motståndet i praktiken visa vad man menade. STIL och GIL bildades och med stöd från Allmänna arvsfonden kunde man visa att personlig assistans ombesörjd av brukarna själva blir både bättre och billigare än traditionell kommunal omsorg. Inte minst det ekonomiska argumentet fick allt fler politiker och tjänstemän att lyssna och då hakade den traditionella handikapprörelsen på. Tryggheten var inte längre hotad. Det fanns

ingen risk med att bita den hand som föder, tycks man ha resonerat. Detta och det speciella klimat som rådde på den politiska arenan på åttiotalet banade vägen för det som kom att kallas "Århundradets handikappolitiska reform – LSS/LASS.

VERKLIGHETEN IDAG

1994, det år då den nya reformen trädde i kraft, blev också ett ödesår för den nya handikappolitiska plattform som IL-ideologin infört. Anledningen var den information om reformen som nådde berörda personer. I den fanns inte något av den verkliga bakgrunden. Reformen tedde sig som en "förmån" skänkt från ovan, och alltså inte som den rättighet med personligt ansvar som var ursprungstanken.

Idag är verkligheten i praktiken densamma som i mitten av åttiotalet. Medborgarrättsrörelsen Independent Living och dess ideologi är precis lika kontroversiell nu som då. Skillnaden är att motståndet nu har hunnit samla sig och man

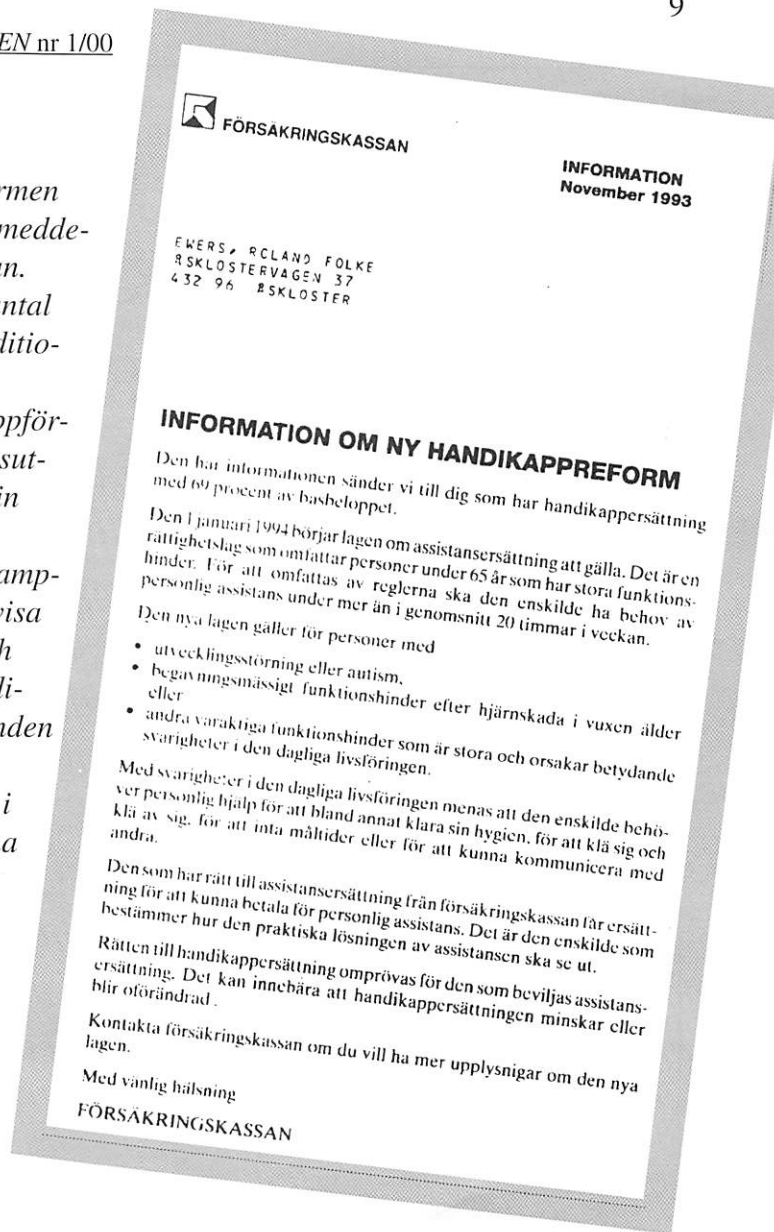
agerar kraftfullt i den gamla traditionens anda. Det gäller att återställa ordningen, tycks man anse.

Kommunförbundet har givit ut en bok med förslag som vrider klockan fyrtio år tillbaka i tiden. Riksförsäkringsverket utformar fortlöpande i sina "allmänna råd" egna tolkningar av assistansreformen. Tolkningar som mer eller mindre sätter lagen om LSS/LASS ur spel.

Den traditionella handikapprörelsen har sugit upp idéerna, anpassat dem till "svenska" förhållanden, och gjort dem till sina.

Det internationella perspektiv som medborgarrättsrörelsen Independent Living representerar måste nu med kraft understrykas. Rörelsen står eller faller inte med inhemsk svensk handikappolitik och möjlighet att engagera sig i rörelsen finns alltid.

ROLAND EWERS*

REBELL ELLER REVOLUTIONÄR MED AMBITION ATT BLI HJÄLTE

Du har erfarenhet av eget funktionshinder.

Du har ett grundmurat självförtroende som bottnar i självinsikt samt krav på personlig integritet och mänsklig värdighet.

Du är beredd att utmana en relativt obearbetad marknad präglad av stelbent och diskriminerande attityd.

Dina kunder är främst politiker och tjänstemän i statlig och kommunal förvaltning, men även medlemmar i den interna organisationen.

Du ska kunna bearbeta och bevaka media.

Din uppgift blir också att ta initiativ till förslag för att förändra rättsväsendet till att gagna den enskilda individen, samt att följa upp detta arbete.

I övrigt behövs inga kvalifikationer.

Lön betalas i gradvis förbättrade allmänna villkor för människor med funktionshinder. Kontakta oss för omgående engagemang.

Independent Living Sverige är en partipolitiskt och religiöst obunden medborgarrättsrörelse, öppen för alla som delar vår kamp för fullständiga medborgerliga rättigheter för människor med funktionshinder. ILS kräver ett tillägg till grundlagen som förbjuder diskriminering av människor p.g.a. funktionshinder och som därmed ger samma skydd som idag gäller för ras, etnisk bakgrund, kön och religion. ILS kräver en generell lagstiftning mot diskriminering p.g.a. funktionshinder i enlighet med FN:s 22 standardregler för att tillförsäkra människor med funktionshinder delaktighet och jämlikhet, i avseende som familjerätt, utbildning, arbete, bostäder, offentliga miljöer, medier, samfärdsel, tillgång till varor och tjänster, ny teknik och teknikutveckling samt deltagande i ideella eller fritidspolitiska uppdrag. ILS kräver att brottsbalken som idag kriminaliserar diskriminering p.g.a. ras, kön, hudfärg, sexuell läggning eller etnisk tillhörighet även ska omfatta funktionshinder och förstärkas med hårdare straff, böter och fängelse för felaktig domstolsutövning vid domstolstrots. ILS ger ut tidningen STILETTEN, fyra gånger per år.

Independent Living Sverige

Bondegatan 37, 116 33 Stockholm, Tel 08-556 049 50, Fax 08-556 049 60, www.ilsverige.org
e-post: kansli@sverige.org

**"Tänk om det var
lika lätt att välja
mobiltelefon!"**

STIL

Personlig Assistans helt enkelt

Ska åldern ta bort hans rätt?

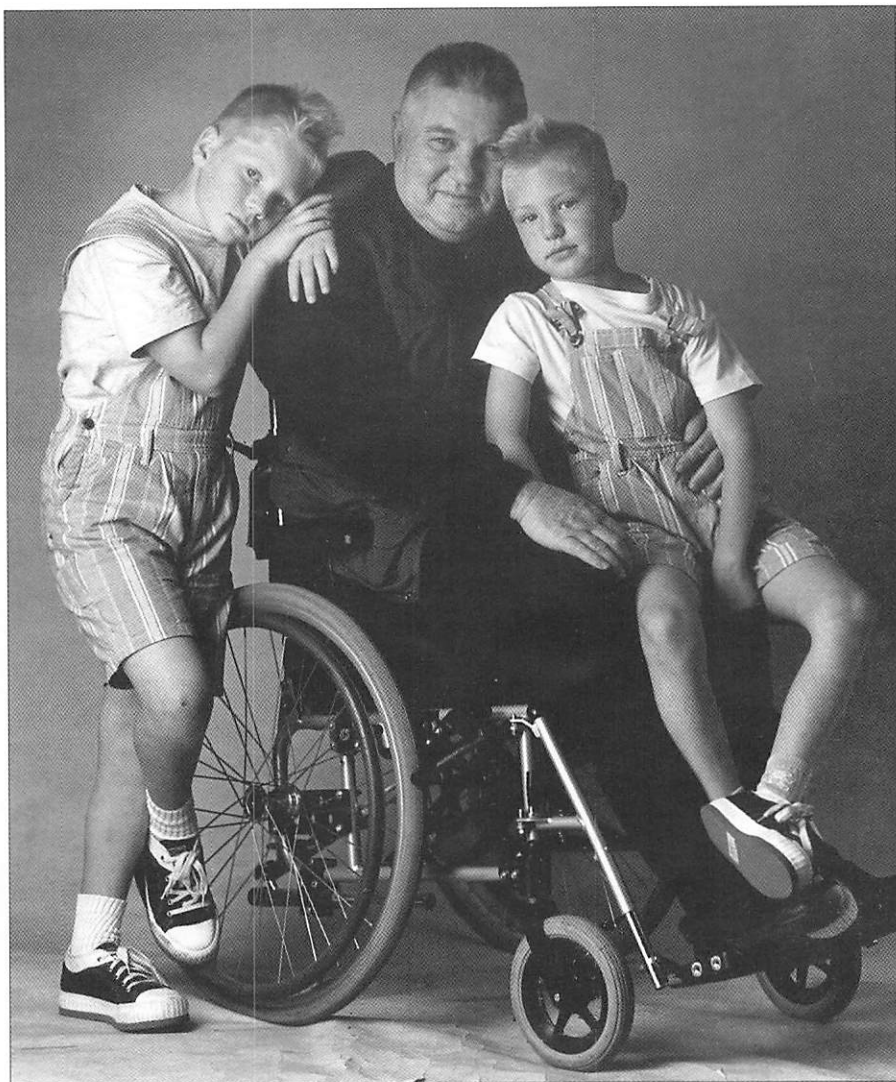

Foto: Walter Hirsch*

Frilansfotografen Walter Hirsch har egentligen bara två önsksningar, att få fortsätta sitt framgångsrika arbete och att finnas till hands för sina uppväxande söner. Det är väl helt rimliga anspråk på tillvaron, eller? Så självklart, men ändå så ifrågasatt.

Efter en fyrtyotre år lång och framgångsrik karriär som fotograf har Walter Hirsch drabbats av sena effekter av polio. Det innebär för Walters del, att han använder rullstol sedan fem år tillbaka. Under denna tid har han byggt upp en fungerande tillvaro med tre personliga assistenter, som hjälper honom både i hem-

met och i yrkesutövningen.

En fungerande assistans är en förutsättning för att Walters tillvaro ska fungera. Det måste fungera för den som har egen fotoateljé, reser runt en del och som dessutom vill vara en god far till två pojkar, tio och tolv år gamla.

– Man måste vara om sig och kring sig, säger han. Man måste vara kraftfull, tillägger han, och hans vana betraktarögon smalnar betänkligt och på något sätt oroande.

EN VANLIG DAG PÅ JOBBET

En helt vanlig dag börjar med att Walter

får hjälp ur sängen och assistans med frukosten. Därefter tar han bilen till sin ateljé i Nacka forum. Ibland kör han själv, ibland kör assistenten.

Assistenternas arbetsuppgifter är skiftande. Det kan vara allt från att ställa upp kamerautrustningen till att fixa bakgrunderna, mäta ljuset och köra rullstolen. Det är dock ingen större tvekan om vem som för befälet. Walter vet hur han vill ha det. Detta är hans liv, och han är bra på det.

OVISS FRAMTID

I dag har Walter Hirsch personlig assistans elva timmar om dagen och vardagslivet förflyter alltså relativt friktionsfritt, men snart kan hans tillvaro slås i bitar, och detta på grund av åldern.

Rätten till LSS/LASS föreslås nämligen upphöra, när brukaren fyller 65 år. Walter Hirsch är snart 65 år. Det som ena dagen ses som ett legitimt hjälpbehov hos en funktionshindrad person, bedöms efter 65-årsdagen som icke existerande. Visserligen har Walter Hirsch rätt till hemtjänst, men den kan med all sannolikhet inte ge honom den livskvalité han har i dag. I sin viktiga roll som far, har han exempelvis ett stort ansvar för sina minderåriga barn, och i den uppgiften behöver han kontinuerlig praktisk hjälp.

– Jag vill fortsätta att köra mina barn till deras olika aktiviteter. Dom spelar cello och tränar judo... min assistent hjälper mig med rullstolen ur och i bilen. Hur ska mina barn känna det, när deras pappa inte längre kan hjälpa dom? Vad ont har jag gjort? frågar han sig

HJÄLP AV BARNEN

Walter oroar sig för att barnen ska behöva hjälpa honom mer i framtiden, om förslaget går igenom.

– Jag kan inte begära för mycket av mina barn, den äldste har redan hjälpt mig mycket. Redan som tre-fyraåring stödde han mig i trapporna nere i Spanien, när jag fortfarande kunde gå.

Sin närmsta omgivning vill han inte

Behoven måste få tala

Hösten 1999 meddelade socialdepartementet att det skulle komma ett förslag om att åldersgränsen för personlig assistans i LSS och LASS skulle bort.

Äntligen. Ett kliv framåt! Jag hann knappt tänka tanken innan jag läste vidare. Det skulle gälla personer som redan har assistans före fyllda 65. En massa komplicerade frågor dyker upp. Men, lugn bara lugn. Förslaget ska inte läggas än, det ska utredas vidare och kan träda i kraft först 2001. Jag blir allt mindre lugn. Hur mycket kommer att återstå av assistans efter 65 efter den manglingen.

Vad händer med den som har assistans och fyller 65 i år? Och den som hade assistans och förlorade den 1998 p.g.a. åldersgränsen och kommunen vägrade besluta om assistans eftersom lagen inte tvingade ålade kommunen det?

Och hur blir det sedan? En person som kort tid före 65-årsdagen blir svårt skadad och mycket hjälpberoende blir assistansberättigad medan den som nyss fyllt 65 får samma skada och assistansbehov men får hålla tillgodo med hemtjänst, nattpatruller, matlåda, en massa olika personal, minimalt inflytande över "vem som kommer", när de kommer och hur saker och ting ska göras. Det är socialtjänstlagens "skäliga levnadsvillkor" till skillnad från "goda livsvillkor" i LSS. Deras liv kommer att se helt olika ut. Möjligheterna att leva blir som natt och dag. Fast skadan är lika och åldern skiljer kanske bara en månad. Finns det någon rim och reson? Rättvisa? Likabehandling av medborgare?

DET BLIR TYDLIGT DÅ

Dåligt valda exempel? Nej, tvärtom! Det blir tydligt då. Gränsdragningar som får så orimliga konsekvenser är inte rimliga.

De gör också den "åldersrasism" som finns i samhället tydlig.

En medborgarrättsrörelse som varje handikapporganisation borde vara måste ställa kraven utifrån behoven. Precis som könet inte får innebära olika rätt ska åldern inte göra det.

Nedskärningarna inom hemtjänst har medfört att den alltmer kommit att bestå av personlig omvårdnad. Hjälp att äta, klä sig, personlig hygien, förflyttning d.v.s. insatser som tillhör grunden för att få personlig assistans enligt LSS och LASS. Annat i hemtjänsten, s.k. service som städning, tvätt, inköp blir mer sällsynt och behovsprövas allt snålare.

Det talas om att Riksförsäkringsverket arbetar på att personlig assistans enligt LSS/LASS bara ska omfatta de grundläggande behoven, resten ska bedömas och organiseras enligt socialtjänstlagen. I stället för att personlig assistans med helhetssyn, bestämmande och inflytande ska "smitta över" till hemtjänst verkar starka krafter för det motsatta.

Det är inte vettigt eller mänskligt att dela upp människors behov på det där sättet. Människan måste själv få styra över hela sin tillvaro, inte olika sorters hjälpbehov som ska styra mig åt olika håll och ibland göra mig självbestämmande och andra gånger utsatt för andras godtycke.

Det här stärker mig i övertygelsen att vi måste lyfta fram de faktiska behoven och lika rättigheter. Varför ska vissa nöja sig med hemtjänst? Vilka krafter tjänar på att splittra upp oss i "hemtjänsttagare" och "personlig assistansare"? Jag tror att våra gemensamma krafter blir starkare om vi inte A- och B-klassar våra behov.

ULLA BRANDÉN*

ha hjälp av.

– Sin fru ska man inte be om hjälp, och inte sina vänner, då flyr dom. Man kan bli ovän med sin omgivning. Det är förödmjukande. Det är oerhört primitivt.

VILL FORTSÄTTA ARBETA

Och fastän Walters blick är stadig och orubblig, finns där ändå en tvekan. Oron för framtiden tär.

– Jag törs inte tänka tanken. När jag ligger i min säng på kvällen, funderar jag på, att någon försöker bestämma hur mitt liv ska vara. Det är en psykisk påfrestning. Det blir en förändring, kanske ligger jag hemma hela dagarna.

Plötsligt blixtrar hans ögon till av beslutsamhet:

– Inte ska någon bestämma när jag ska sluta jobba! Fotograf är ett yrke som det passar att hålla på länge med! Det är en otrolig skandal, om förslaget går igenom. Vilka är dom som lagt förslaget? Vet dom inte något om människor? Jag ska åka till Spanien nu och en assistent följer med. Hur ska det gå sedan, jag kan ju inte ens ta mig till flygplatsen själv... Det är ett grymt samhälle!

Några direkta upplysningar om eventuella förändringar i 65-årsregeln har Walter Hirsch inte fått från någon, inte ens försäkringar om att det inte ska innebära några försämringar. Det mesta har han läst sig till i tidningarna. Informationen från det kooperativ han är medlem i STIL, Stockholmsföreningen för Independent Living är han dock nöjd med.

– STIL har skött sig bra i det här. Dom har varit aktiva.

Mindre förståelse har Walter Hirsch för de som väckte förslaget om en 65-årsgräns för LSS/LASS:

– Hur kunde någon komma på denna grymma idé?

TEXT: CATHARINA DROUGGE

Tillägg till recensionen av boken "Hunden som bet"

I förra numret recenserade Holger Nilén boken "Hunden som bet" av Jörgen Erlandsson. Där nämns ett TV-inslag gjort av dokumentärfilmaren Lars Mullback. Radionämnden fällde programmet inte enbart för partiskhet, som nämnades i recensionen, utan även för osaklighet eftersom filmen antyder aktiv sexuell hjälp från assistenternas sida utan att bevisa detta. I recensionen nämner Holger Nilén att Erlandssons assistenter inte stannar mer än ett år. Det finns dock inga belägg i boken för denna uppfattning.

REDAKTIONEN*

Med personlig assistans i vardagen

Här råder det inga tvivel om vem det är som för kommandot. Platsen är Håstens simhall i Varberg och dagens medleygrupp, nyss uppstigna ur bassängen får instruktioner i catch up – det aktuella träningsmomentet.

Kent iförd Varbergssims röda klubbtröja, förklarar nu vant och avspänt, med glimten i ögat vad nästa övning går ut på.

– De är inga nybörjare, säger Kent. De har tränat länge i den lilla bassängen innan de får komma till mig och träningspassen i den stora. Jag tränar grupper i medley och A- och elitsimmare. Det var länge sen jag själv simmade, men jag har lång erfarenhet som idrottsinstruktör.

– Först inom handikappidrotten, där jag också varit aktiv utövare. Jag lyfte skrot och spelade pingis. Då tränade jag fyra dagar i veckan. I pingis var jag med i landslaget och tävlade bl.a. i OS.

Det var som instruktör i handikappsimning föreningen Varbergssim fick upp ögonen för Kents kvalifikationer.

– Vad gäller kvalifikationer så har jag Svenska Simförbundets kurser steg 1 och steg 2 i botten. Till det kommer all internutbildning. Jag har dessutom hållit i viss utbildning av tränare i samarbete med chefstränare.

– En eloge till Varbergssim, poängterar Kent, är att de inte för ett ögonblick såg mitt funktionshinder som något hinder i det här sammanhanget. Kent tillägger att USA ligger före på det här området. Där hör rullstolsburna siminstruktörer inte till ovanligheterna.

Det är uppenbart att det är Kents kunande och mänskliga egenskaper som givit honom jobbet och det råder heller inget tvivel om att Kent fyller en viktig funktion i många unga varbergsbors utveckling.

Kent har skaffat sig utbildning i företagsekonomi och desktop-publishing, men det är jobbet som instruktör som lockar honom mest.

– Jag längtar bara tillbaks till ungdomarna, säger Kent och ler. Jag gillar ju att jobba med människor.

– Utan personlig assistans skulle det här jobbet vara omöjligt, förklarar Kent. Arbetet innebär fortlöpande kurser, träningsläger och tävlingar och detta i sin tur innebär mycket resande och tillfälligt boende. Sena effekter efter polio och ett par ”proppar” har gjort mig helt beroende av denna möjlighet.

Dagens grupp i medley försvinner in i duschen och vi tackar för oss.

ROLAND EWERS*

Kent har lång erfarenhet som instruktör

Kent Larsson 46, har parkerat sin rullstol alldeles vid bassängkanten. Det ser nästan farligt ut. Han är förmodligen Sveriges enda professionella rullstolsburna siminstruktör i allmän klubb och en av förutsättningarna för jobbet är personlig assistans.

Siminstruktör Kent Larsson här tillsammans med en grupp A- och elitsimmare, Foto: Tomas Carlén.

Ska riksdagen äntligen bli tillgänglig för alla ...

Ja, efter direkt agerande av "Riksdagens forum för handikappfrågor" påmanade av Independent Living Sverige verkar det som riksdagen ska bli tillgänglig för alla.

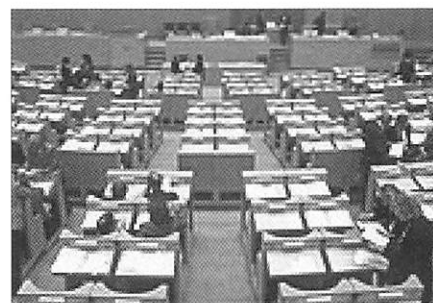
Ur STILETTEN nr 2, 99

Europadagen den 5 maj är den internationella Independent Living-rörelsens protestdag mot diskriminering av människor med funktionshinder i hela Europa.

I år riktade den svenska grenen av rö-

relsen sin protest mot landets högsta "demokratiska" institution. Istället för att vara ett föredöme för hela befolkningen utestänger riksdagshuset effektivt människor med funktionshinder genom stora brister i tillgängligheten, säger man.

"Det mest upprörande är att personer med funktionsnedsättning i praktiken är hindrade att väljas och arbeta som riksdagsledamöter." skriver också Independent Living Sverige i sin anmälan av

ovanstående faktum, till Handikappombudsmannen.

Aktionen som genomfördes av ett tjugotal demonstranter, startade vid Munktorget i Gamla stan och gick fram till Handikappombudsmannen på Regeringsgatan 67, där anmälan officiellt överlämnades.

... efter aktion av ILS och anmälan till HO ...

... och reagerande riksdagsledamöter?

I en skrivelse till Riksdagens förvaltningsstyrelse och på uppdrag av "Riksdagens forum för handikappfrågor", skriver Marietta de Pourbaix-Lundin (m) så här:

"Det har på senare tid presenterats diverse rapporter bl.a. från HO, Handikappombudsmannen, om tillgängligheten eller snarare sagt brister i den fysiska tillgängligheten för funktionshindrade. Flera kommuner och statliga myndigheter har fått vidkännas hård kritik för att t.ex. skolor, socialkontor och domstolar inte är tillgängliga för funktionshindrade.

Undertecknad har på kort tid i sam-

band med besök av rullstolsburna blivit pinsamt påmind om att riksdagens lokaler inte är tillgängliga för funktionshindrade."/>

"Helt nyligen startade undertecknade riksdagsledamöter "Riksdagens forum för handikappfrågor". Vi vill att förvaltningsstyrelsen gör en inventering av riksdagens samtliga lokaler och därefter redovisar vad man avser att göra för att radikalt förbättra tillgänglighet i riksdagens samtliga lokaler. Inventeringen måste belysa tillgängligheten utifrån olika funktionshindrades behov. HO har tagit fram en "handbok"/checklista för kom-

munerna att använda. Denna "handbok" kan även vara en bra grund för förvaltningsstyrelsen."/>

I "Riksdagens forum för handikappfrågor" (tillkommet på initiativ av IL Sverige) ingår:

Sonja Fransson (s), Ester Lindstedt-Staaf (kd), Lena Olsson (v), Thomas Julin (mp), Margaretha Andersson (c), Kerstin Heinemann (fp) och Marietta de Pourbaix-Lundin (m).

RED*

At First Sight**Vid Första Ögonkastet****Baserad på en sann historia****Val Kilmer och Mira Sorvino****Regi: Irvin Winkler**

Amy Benic är en hårt arbetande arkitekt i New York, som tar en kort semester på en kurort för att dämpa stressen. Där träffar hon Virgil, som varit synskadad sedan födseln. De inleder ett förhållande. När Amy hittar en artikel om en läkare som utvecklat en metod för att kunna ge synskadade synen tillbaka, lyckas hon få Virgil att gå med på ingreppet. Efter operationen får Virgil tillbaka synen han förlorade som litet barn och kastas plötsligt in i den seende världen. En värld full av för seende vanliga ting, men för Virgil helt nya objekt. Han måste även lära sig den mänskliga visuella perceptionen från början.

Så långt är texten hämtad från omslaget till en videorulle som jag och hustrun valt att spä ut vår kabellösa TV-kväll med.

Det var inget aktuellt val på videotoppen. Det var mest ett slumpvis val ur den lokala mackens dramassortiment och hade jag läst omslagstexten så hade det nog fått vara. Filmen visade sig dock innehålla ett viktigt budskap.

Den patetiska upptakten är klassisk. Amys nya kärlek Virgil måste genomgå en förvandling innan han duger. Han måste få sin syn tillbaka. Han måste bli "frisk" – och som genom ett under får han sin syn tillbaka.

Jag var på vippen att stänga av, eller åtminstone göra nånting annat. Men så vänder historien som ju faktiskt bygger på verkligheten.

Virgils verklighet blir minst sagt absurd. Han tvingas ju i många avseenden börja från början. Omvärdera och bearbeta allt han nu kan se.

Till detta kommer Amys behov att visa upp honom som ett fenomen för släktingar och vänner på partyn och tillställningar.

Till saken hör att när Amy mötte Virgil i filmens inledning, var han en professionellt utövande massör. Väl förankrad i sin

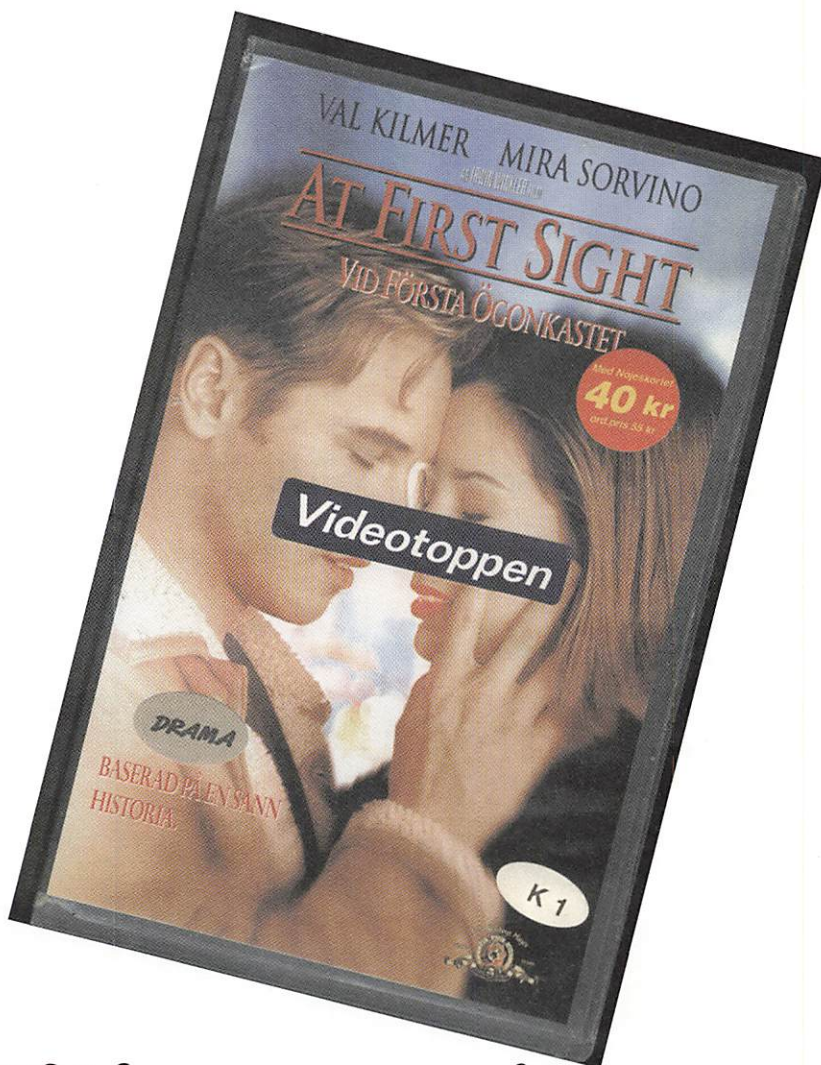
livssituation som synskadad och harmonisk i sin utstrålning. Det var han som löste de stressknutar som kunden Amy gick och bar på. Detta ledde sen vidare till förälskelsen.

Virgils nya roll som seende trofé och allmänt fenomen blir ohållbar och när sedan budet om att den genomförda operationen i själva verket är ett misslyckande och Virgil åter kommer att förlora sin syn, ja då är det närmast som en befrielse för honom och Amy tvingas se honom

som den han verkligen är.

För oss med lång erfarenhet av funktionshinder är temat välbekant. En hetskampanj om fysisk rehabilitering som följt oss sen barndomen. Från läkare, lärare, föräldrar och anhöriga. För oss har avsikten med denna kampanj varit hölj i dunkel. Är det manne kollektivets rädsla för individens särart som kommer till uttryck? För att bli accepterad måste du bli en av oss!

Roland Ewers*

Film och verklighet

Insänt och noterat

Bra gjort tjejer!

Med anledning av artikeln "SKAF byter fot" i STILETTEN nr 4 sid 30 vill jag ge ett stort fäng rosor till Marie Treborn som fått "facket" att inse att personlig assistent är ett yrke, personer som vi funktionshindrade är så beroende av för att kunna leva ett så normalt liv som möjligt – äntligen, men inte kan betala "vet-tiga" löner p.g.a. dumma regler. Staten betalar t.ex. högre lön till en städare på dagtid i regeringskansliet än till en mångsysslande personlig assistent. Är dennes arbete mindre värt? Fördelning...

BERNT TILLSTRÖM GIL*

Läs boken "Hunden som bet"

Efter att ha läst STILETTEN och recensionen av "Hunden som bet" av Jörgen Erlandsson, blev jag nyfiken.

Det blev en glad överraskning. Jörgen bjuder sina läsare på en resa och han bjuder mycket på sig själv och jag får en annan bild av denna s.k. sexfixerade man. Jörgen är inte mer sexfixerad än någon annan.

Jag gillade särskilt mycket kapitlet "Lotteriet" eftersom det ger en bra beskrivning av yrket personlig assistans och vad som utmärker en bra assistent. Det avsnittet använde vi nyligen vid en intro-

duktionsutbildning för assistenter på brukarkooperativet GIL i Göteborg.

Jag rekommenderar alla att läsa boken! Jag är övertygad om att många skulle få ändra sin syn och bli av med en och annan fördom då.

M. TREBORN, PERSONLIG ASS. I GIL

Inför ILS årsmöte prel. 27-28 maj

Valberedningen vill ha förslag till styrelse. Meddela Roland Ewers, Skygge 10, 430 10 Tvååker, Tel 0340-45098, Fax 0340-45097 e-post: roland.ewers@varberg.mail.telia.com

Taxi för alla – ett försöksprojekt

Institutet för Independent Living söker för ett försöksprojekt ett antal personer med legitimation för färdtjänstbuss i Stockholms län. Projektets syfte är att skapa ett komplement till dagens färdtjänst. Detta provas genom att

- deltagarna använder anpassade taxibilar som kör alla kunder inkl de som sitter kvar i sina rullstolar under färden,
- bilarna körs i reguljär taxitrafik och beställs via taxiväxeln,
- deltagarna får kontantstöd av landstinget för att betala taxiresorna.

Projektet ska undersöka om anpassade taxibilar i reguljär trafik och kontantstöd ökar deltagarnas rörlighet. Vi räknar med att starta försöksprojektet under sommaren 2001. Innan dess behöver vi kartlägga deltagarnas resvanor. Detta ingår i en förstudie som genomförs med ekonomiskt stöd från Färdtjänstförvaltningen och Kommunikationsforskningsberedningen.

Du kan anmäla ditt intresse för att delta i försöksprojektet – om du har legitimation för färdtjänstens specialfordon (färdtjänstbussar) och är beredd på att besvara frågor kring dina resvanor.

Institutet för Independent Living
Peterséns väg 2, 127 41 Skärholmen
www.independentliving.org

...på lika villkor

Vid vår folkhögskola har vi kurser för Dig

- med läs- & skrivsvårigheter
- med förvärvad hjärnskada
- med synskada
- med psykiska funktionshinder

Ring eller skriv för mer information!

Kristinehamns Folkhögskola KPS

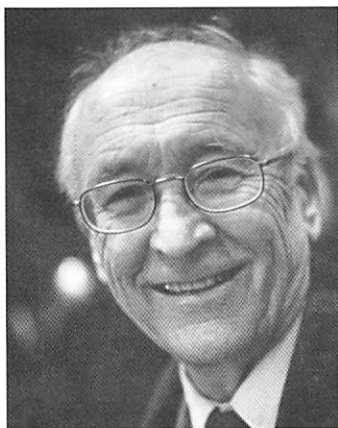
681 32 KRISTINEHAMN
Tel 0550-392 50 www.kps.liv.se

Landstinget
i Värmland

Skriv till **STILETTEN**
roland.ewers@varberg.mail.telia.com

Socialminister Lars Engqvist har lagt ett förslag som gör det kostsamt för kommunerna att trotsa LSS. Men han fick bakläxa av lagrådet.

Är lagrådet politiskt köpt?

För femton år sedan fick utvecklingsstörda rätt att överklaga ett avslag av landstingen om den insats de ansåg sig behöva. Men redan efter några år började några landsting trotsa domar som gick dem emot. Och inte blev det bättre när kommunerna år 1994 fick ansvar för lagen om särskild service för vissa funktionshindrade, LSS. Tvärtom ökade antalet trotsade domslut och det har pågått sedan dess. Ett betydande antal utredningar om hur detta ofog skulle kunna stoppas har gjorts utan resultat.

LINDQVISTS FÖRSLAG

1999 kom så äntligen ett förslag med substans från Bengt Lindqvists utredning om bemötande av personer med funktionshinder: En "rättighetslag" som LSS har företrädesrätt framför det kommunala självbestämmandet. Länsstyrelsen ska därför kunna ge en kommun ett föreläggande med vite om den inte verkställer en dom. Likaså om kommunen inte bryr sig om att bygga ut sina omsorger så att man kan tillgodose de insatser som en person har rätt till både enligt LSS och socialtjänstlagen.

En majoritet av remissinstanserna tillstyrkte förslaget i sin helhet eller delar av det. Kommun- och Landstingsförbundet avstyrkte. Som väntat.

LAGRÅDET AVSTYRKER

Nu har Socialdepartementet skrivit ett förslag till en proposition i ämnet. Man följer Lindqvists förslag, men man tar dumt nog inte med detta om föreläggande att planera och bygga ut sina omsorger.

Lagrådet yttrade sig nyligen över departementets förslag. Det skriver att förslaget innebär en betydande nyhet. Med särskild hänsyn till det är man förvånad över att departementet inte motiverat behovet av dessa särskilda regler inom just socialtjänstområdet. Inte heller har departementet gjort någon analys av domarna, vilka insatser som det var fråga om och

varför verkställighet inte skett. Kunde man inte vänt sig till kronofogden för att med stöd av utsökningsbalken få ut sin rätt?

Lagrådet anser att hela förslaget är otillräckligt analyserat från juridisk synpunkt och avstyrker att det läggs till grund för lagstiftning. För övrigt finns det ju, skriver man, en utredare på Justitiedepartementet, som ska utreda samma sak.

ETT NEDERLAG

Detta är ett nederlag för inte bara Lars Engqvists jurister, utan också för alla oss som väntat på åtgärder mot kommunernas domstolstrots!

Men det är allvarligare än så. Lagrådet har gått mycket längre än att granska förslaget ur formell synpunkt. Man kan inte frigöra sig från en känsla av att granskningen skett med en överdriven kitslighet. Ledamöterna kan inte vara obekanta med att åtskilliga har vänt sig till kronofogden när kommunen vägrat att rätta sig efter ett domslut. Men det har inte gått därför att domstolarna är både ovilliga och har svårt för att skriva in sådana preciseringar i domen som krävs för att en utmätning med stöd av utsökningsbalken ska kunna ske. De tycker helt enkelt att en dom ska följas ändå.

Justitiedepartementets utredare ska utreda domstolstrotsen i vid bemärkelse, t.ex. inom skolan och miljön, mot enskilda ledamöter m.m. Ett lagförslag därifrån kommer att ta lång tid. Räcker det inte med tio års utredande om det domstolstrots som funktionshindrade är utsatta för? Har man inte uppfattat det förödande missstroende mot vårt rättssamhälle som de och deras anhöriga gett uttryck för genom åren?

Lars Engqvist – ge inte upp!

ARTIKELN URSPRUNGLIGEN PUBLICERAD I TIDNINGEN INTRA OCH HÄR MED TILLSTÅND AV KARL GRUNEWALD FD MEDICINALRÅD

I STILETTEN nr 4, 99 presenterade vi kanske lite vilseledande ett resonemang om hur en fungerande lagstiftning och ett tillägg i grundlagen som förbjuder diskriminering av människor med funktionshinder skulle kunna se ut.

Det var inte ämnat som ett färdigarbetat förslag i allmänhet utan som ett förslag för att väcka debatt.

Vi återger här Bratt/Feinsilbers slutsatser i resonemanget och lämnar över till några röster för kommentarer.

Percy Bratt och Susanne Feinsilbers slutsatser

Ett förstärkt skydd mot diskriminering av funktionshindrade, slutsats.

Den genomgång av relevanta bestämmelser som vi gjort visar att funktionshindrades rätt att inte bli utsatta för diskriminering har ett svagt rättsligt skydd. Ett grundläggande skäl till detta är att funktionshinder överhuvudtaget inte är en grund för diskriminering som omfattas av de centrala diskrimineringsförbuden i grundlag och brottsbalk.

Brottsbalksbrottet olaga diskriminering täcker ett brett spektrum av situationer där funktionshindrade kan utsättas för diskriminerande behandling; såväl vid tillhandahållandet av privata tjänster såsom hyrande av bostad, tillträde till restaurang etc. som vid offentliga tjänster och i fråga om tillträde till offentliga tillställningar. Ett tillägg till bestämmelsen innebärande kriminalisering av diskriminering av funktionshindrade i sådana situationer skulle innebära en betydande förstärkning av rättsskyddet.

En reform som begränsar sig till införandet av funktionshinder som diskrimineringsgrund i grundlagsbestämmelsen i RF 2:15 skulle däremot inte innebära någon genomgripande förstärkning av rättighetsskyddet. Detta med hänsyn till att rättighetsbestämmelserna i RF har karaktär av allmänna programförklaringar riktade till lagstiftaren och med hänsyn till lagprövningsrättens begränsade omfattning. Risken för att lagar stiftas som i sig direkt och uttryckligen diskriminerar funktionshindrade är generellt sett mycket liten. Risken ligger istället i en diskriminerande tillämpning av rättsreglerna och i negativ behandling av en funktionshindrad i kontakt med olika myndigheter och offentliga organ.

Europakonventionen art 14 är inte på motsvarande sätt begränsat till diskriminerande normgivning. Den innebär även förbud mot diskriminerande rättstillämpning och myndighetsutövning. Konventionen innebär därutöver en förpliktelse för staten att tillse att enskilda är skyddade i sina konventionsrättigheter mot angrepp från andra individer och grupper. Konventionen och dess tilläggsprotokoll täcker också ett vidare spektrum av rättigheter än 2 kap RF och diskri-

mineringsförbudet innebär att alla skall komma i åtnjutande av dessa rättigheter utan diskriminerande åtskillnad.

Europakonventionens art 14 kan därmed utgöra en grund för en utveckling av skyddet mot diskriminering av funktionshindrade i fråga om tillgängligheten till olika tjänster, nyttigheten och funktioner av betydelse för ett faktiskt utövande av konventionsrättigheterna på likställda villkor. Det kan t.ex. vara fråga om rätten till utbildning, rätten till yttrande- och informationsfrihet, rätten till skydd för privat- och familjeliv o.s.v.

Det går inte att med säkerhet förutsäga hur långt en sådan rättsutveckling kan drivas inom ramen för konventionsförfarandet i Strasbourg. Det gäller särskilt med hänsyn till att denna processordning efter att länderna i Östeuropa tillträtt konventionen kan förväntas bli fokuserad på de allvarliga kränkningarna och rättssäkerhetsproblemen i dessa rättsordningar. Det finns därför anledning att nu kraftigt förstärka det parallella inhemska rättighetsskyddet. En sådan strävan till ett förstärkt inhemskt rättighetsskydd bör enligt vår uppfattning gälla generellt.

Ett väsentligt första steg i denna riktning är att införa funktionshinder som diskrimineringsgrund och utforma bestämmelsen i RF 2:15 med art 14 som förebild. Ett sådant grundlagsfäst diskrimineringsförbud skulle kunna vara utformat enligt följande:

Åtnjutandet av de i denna grundlag och i den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna med tilläggsprotokoll givna fri- och rättigheterna skall säkerställas utan någon åtskillnad såsom på grund av kön, ras, religion, etniskt ursprung, funktionshinder, sexuell läggning eller ställning i övrigt.

Hänvisningen till Europakonventionen ger bestämmelsen ett vitt tillämpningsområde. I samband med inkorporeringen av konventionen infördes en bestämmelse där det stadgas att lag eller föreskrift inte får meddelas i strid med Sveriges åtaganden enligt konventionen. Kopplingen mellan det konstitutionella och de konventionsbaserade rättighetssystemen finns således redan. En sådan bestämmelse skulle innebära en ytterli-

gare förstärkning av sambandet mellan rättighetssystemen. Den skulle samtidigt kunna utgöra grund för en vital utveckling av det inhemska rättighetsskyddet. Vi skulle då inte behöva förlita oss på ett idag överlastat europarättsligt processystem för utvecklingen av ett adekvat diskrimineringskydd. En sådan bestämmelse skulle som ovan framgått vara möjlig att åberopa i konkreta situationer där en funktionshindrad inte kommer i åtnjutande av mänskliga rättigheter på likställda villkor.

Bestämmelsens utformning innebär också att den funktionshindrades rätt som likaberättigad individ ställs i centrum. Det är m.a.o. inte i egenskap av funktionshindrad eller i övrigt tillhörig viss grupp som en rättighet görs gällande. Det är människans rätt att utöva sina grundläggande fri- och rättigheter på likställda villkor med andra. Att en sådan faktisk likställdhet kan kräva speciella insatser för en person t.ex. med hänsyn till visst funktionshinder är för de flesta lätt att förstå och acceptera. Det krävs t.ex. otvetydigt specialarrangemang för att gravt synskadade personer skall kunna utöva grundläggande demokratiska rättigheter som rösträtt och informationsfrihet.

Det finns, menar vi, en stark principiell och pedagogisk poäng i att tydligt koppla diskrimineringsförbudet till de grundläggande mänskliga rättigheterna på individnivå. Det likställer principiellt funktionshindrade individer med andra istället för att särställa funktionshindrade som grupp.

En speciallagstiftning som den amerikanska antidiskrimineringslagen – ADA – tenderar enligt vår uppfattning att verka i motsatt riktning. Erfarenheterna visar visserligen att en sådan lagstiftning kan få praktiskt genomslag och tydliggöra funktionshindrades situation. Vi anser emellertid att det finns förutsättningar att nå dessa resultat även med en reform med den här föreslagna inriktningen. En markerat individanknuten reglering som här föreslås stärker dessutom – såväl på ett symboliskt som på ett praktiskt och konkret plan – funktionshindrade människors kamp för ett självständigt och värdigt liv.

ADVOKATERNA PERCY BRATT OCH
SUSANNE FEINSILBER

STILETTEN bad medlemmarna i det nyinstittade "Riksdagens forum för handikappfrågor" om en kort kommentar. Lena Olsson (v) vill återkomma i nästa nummer, Kerstin Heinemann (fp) och Margareta Andersson (c) är f.n. på utlandsresa. Diskrimineringsombudsmannen har inte tid att kommentera förslaget och Handikappombudsmannen vill återkomma i nästa nummer för att samtidigt kommentera handikapppropositionen som då har kommit ut. Paul Lappalainen presenterad nedan kommer här med en längre kommentar ur sitt perspektiv.

Individen i centrum en fördel

– Jag tycker att förslaget är mycket intressant och tilltalande. Det är värt en seriös diskussion och behandling. Att sätta individen i centrum ser jag som en klar fördel, därmed ser jag mycket positivt på förslaget. (Naturligtvis skulle jag behöva mer tid att tänka och få diskutera med mina partikolleger).

MARIETTA DE PORBAIX-LUNDIN (M)

Förslaget bör tas med i utredning

– Utan att vara jurist med total överblick över konsekvenserna tycker jag att de båda advokaterna PB och SF kommer med ett intressant förslag.

– Min önskan är att få en generell antidiskrimineringslagstiftning som utgår från människors lika värde och mänskliga rättigheter.

Jag har därför framhållit att vi bör se över både grundlagen tillsammans med annan lagstiftning. Antingen ett tillägg till brottsbalken om funktionshinder som nämns i artikeln eller en ny form av civilrättslig lagstiftning.

– Med en svensk lagstiftning kopplad till Europakonventionen skulle vad jag förstår, det vara möjligt med en generell lagstiftning inom alla samhällsområden, utan ändring i grundlagen men som ändå var mer heltäckande.

– Det mest intressanta är att vi i så fall kan göra det utifrån människors lika värde och människors rätt att utöva grundläggande fri och rättigheter på likställda villkor, utan att för den skull behöva peka ut och definiera olika grupper i samhället.

– Jag anser att det i debatten framförda förslaget bör tas med i utredning om en generell antidiskrimineringslagstiftning.

SONJA FRANSSON (S)

Ytterligare lagstiftning kostar

/"Rättighetslagstiftning är ju som bekant främmande i vår lagstiftning. Den enda egentliga rättighetslagen vi har är väl den om LSS."/

/"Ytterligare rättighetslagstiftning kostar, även för stat och kommun. Det gäller att arbeta så att det kan bli majoritet för en sådan åtgärd, inkl. att pengar anslås. Dock tror jag, att konstruktiva förslag som i denna artikel underlättar denna mentala process."/

ESTHER LINDSTEDT-STAAF (KD)

Intressant "julkapp"

– Efter vad jag förstår anser alla riksdagspartier att det behövs en förändring i lagstiftningen så att även funktionshindrade får ett garanterat starkt skydd mot alla former av diskriminering. Men ännu finns inget konkret förslag från regeringen att ta ställning till.

– Det har därför varit extra intressant att ta del av de tankar och de förslag som Independent Living framfört i sin julkapp till Riksdagen "Ett förstärkt skydd mot diskriminering av funktionshindrade".

– Jag delar uppfattningen att funktionshindrade inte skall ha någon särställning när det gäller diskriminerade. De måste tillsammans med alla andra som drabbas av diskriminering få ett starkt gemensamt rättsligt skydd.

– För dagen kan jag inte säga exakt hur det skyddet skall se ut för att vara så heltäckande som möjligt. Men det är min förhoppning att vi i politiskt samförstånd över partigränserna och tillsammans med berörda organisationer och enskilda funktionshindrade får till stånd en bra och användbar lagstiftning.

THOMAS JULIN (MP)

Förslagen måste drivas vidare

Barbro Westerholm var tidigare fp:s representant i gruppen, nu efterträdd av Kerstin Heinemann som befann sig utomlands när STILETTEN bad om en kommentar.

– Jag har läst Percy Bratts och Susanne Feinsilbers genomgång i STILETTEN, och det med stort intresse. Det har nämligen bäring på det arbete en grupp som RSMH har satt igång om brukarinflytande för psykiskt funktionshindrade och som jag leder. Percy Bratt finns med i den gruppen också.

Förslagen måste drivas vidare dels genom riksdagsgruppen, dels genom HO som jag antar uppvaktas om detta. Samt socialdept. Debattartiklar måste skrivas om detta för att skapa opinionstryck.

BARBRO WESTERHOLM

Paul Lappalainen

Paul Lappalainen som bott i Sverige 20 år är biträdande jurist hos Lewis Advokatbyrå, Stockholm B.A. (Political Science-USA), Juris Doctor (USA), Jur.kand. (Sverige) är hans juridiska utbildning och f.n. är han tjänstledig från DO, Diskrimineringsombudsmannen.

Till uppdragen hör: Bitr. sek. i utredningen om en översyn av lagen mot etnisk diskriminering (SOU 1997:174). Samtidigt konsult i utredningarna om arbetslivsdiskriminering p.g.a. funktionshinder (SOU 1997:175) och sexuell läggning (1997:176).

Som politiskt engagerad nollöpartist är Lappalainen ledamot i Stockholms integrationsnämnd, ersättare i kommunfullmäktige och ledamot i landstinget.

RED*

Kommentar till "Ett förstärkt skydd mot diskriminering av funktionshindrade"

Percy Bratts och Susanne Feinsilbers artikel om "Ett förstärkt skydd mot diskriminering av funktionshindrade" var intressant ur flera synvinklar. I synnerhet belysningen av de relevanta juridiska bestämmelserna. Tyvärr lägger även denna genomgång av juridiken grunden för min kritik mot de konkreta förslagen. Det viktiga är inte bara principiella och juridiskt tekniska överväganden utan också huruvida ändringsförslagen är anpassade till den svenska rättskulturen. Det är där som lagens andemening förverkligas. Därutöver måste man förvarna att lagändringar i sig inte räcker till. På flera nivåer behöver rättskulturen förändras.

Utgångspunkten i artikeln är att ändringar kan behövas på olika nivåer och områden i rättssystemet. Det föreslås en grundlagsändring och ett tillägg till brottsbalken som innebär att även funktionshinder införs som en diskrimineringsgrund. Dessutom avfärdas användningen av speciallagstiftning såsom USA:s ADA. Författarna tror att sådana lagar tenderar att särställa funktionshindrade som grupp och att samma resultat kan uppnås med den typ av grundlagsreform de föreslår.

GRUNDLAGEN ALLT VIKTIGARE

Sveriges grundlag (och Europa-konventionen om mänskliga rättigheter) har i alla fall inte hittills haft den typ av genomslagskraft författarna verkar förvänta sig. Varken vad gäller diskriminering p.g.a. kön eller etnisk bakgrund som redan specificeras. Funktionshinder bör omfattas av grundlagen. Möjligtvis med den föreslagna skrivningen. Grundlagen kommer att bli allt viktigare i olika avseenden i Sverige. Men risken är att det kommer att ske genom en långsam omvandling av den svenska rättskulturen.

Även förslaget om att funktionshinder ska läggas till som en diskrimineringsgrund i brottsbalkens (16:9) förbud

mot en näringsidkares diskriminering faller kort. Förbudet är redan idag knappast verkningsfull. Att den ska omfatta funktionshinder som grund kan vara en viktig symbolisk ändring men knappast mera. Det bästa skulle vara att diskriminering avkriminaliserades och att förbudet omvandlades till en civilrättslig reglering. Men även detta skulle påverka tillgänglighetsfrågor endast marginellt.

NÖDVÄNDIGT

MED SPECIALLAGSTIFTNING

För att det ska finnas en rimlig chans att påverka utveckling av ett tillgängligt samhälle inom en överskådlig framtid är det även nödvändigt med speciallagstiftning som åtminstone drar lärdom av USAs ADA. I den mån framsteg har gjorts vad gäller tillgänglighet i USA härrör dessa från ADA samt en uppföljning av s.k. aktivistjurister. Detta i ett land där det är mycket närmare till hands att återropa grundlagen än i Sverige.

Det är därför energin bör satsas även och kanske i synnerhet på andra nivåer än grundlagen – dels en utveckling av dagens diskrimineringslagar och dels en långsiktig tillgänglighetslagstiftning (som bygger på effektiva sanktioner). Det behövs även ändringar i rättskulturen – i synnerhet jurister som vågar föra fram de argument som är nödvändiga för en utveckling av rättspraxisen kring både dagens lagstiftning och morgondagens.

FÖRFATTARNAS HUVUDFÖRSLAG

A. Författarnas huvudförslag är införandet av en ny bestämmelse i grundlagen som lyder:

Åtnjutandet av de i denna grundlag och i den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna med tilläggsprotokoll givna fri- och rättigheterna skall säkerställas utan någon åtskillnad såsom på grund av kön, ras, religion, et-

niskt ursprung, funktionshinder, sexuell läggning eller ställning i övrigt.

"Det finns, menar vi, en stark principiell och pedagogisk poäng i att tydligt koppla diskrimineringsförbudet till de grundläggande mänskliga rättigheterna på individnivå. Det likställer principiellt funktionshindrade individer med andra istället för att särställa funktionshindrade som grupp."

Både förslaget och motiveringen är viktiga utgångspunkter. De borde säkert ingå som en idé i en grundlagsutredning. Det är positivt att den tyska särställningen av funktionshinder i grundlagen inte användes som förebild. Förslaget påminner snarare om den kanadensiska grundlagen som lyder:

Varje individ är lika inför lagen och har rätten till lika skydd och lika förmån av lagen utan diskriminering och, i synnerhet, utan diskriminering på grund av ras, nationellt eller etniskt ursprung, hudfärg, religion, kön, ålder eller psykiskt eller fysiskt funktionshinder.

Kanada var det första landet att specifikt inkludera funktionshinder i grundlagen. På detta sätt kan mänskliga rättigheter såsom ett motverkande av olika former av diskriminering fokuseras.

Därutöver har Kanada en Human Rights Act – d.v.s. en antidiskrimineringslag för att förverkliga grundlagens intentioner även i det civila samhället.

Det är där min kritik kommer in av förslaget. En ändring i grundlagen kan vara ett viktigt steg i rätt riktning men utan väsentliga kompletteringar i lag, föreskrifter och rättskulturen riskerar ändringen att bli verkningslös.

Dessutom är det så (såsom påpekades av Bratt och Feinsilber) att den euro-

Eftersom Europakonventionen redan är en del av svensk lag finns det inga formella hinder till att redan idag leta efter de pilotfall som kan vara av intresse i Sverige

peiska konventionen om mänskliga rättigheter redan är en del av svensk lag. Konventionen nämns även i grundlagen. Det påpekas t.ex. att konventionen "kan m.a.o. vara ett juridiskt instrument i arbetet med diskrimineringsfrågor. Det är fråga om att identifiera pilotfall där det finns stöd i de faktiska omständigheterna för en juridisk argumentation enligt ovan skissade principer". Därutöver påpekar Bratt och Feinsilber att "Rättighetsskyddet enligt Europakonventionen tar över när det är starkare och de inhemska rättighetsreglerna tar över när de är starkare än Europakonventionen". Eftersom den är redan en del av svensk lag finns det inga formella hinder till att redan idag leta efter de pilotfall som kan vara av intresse i Sverige. Med andra ord kan rättsutvecklingen pressas fram redan idag om konventionens regler kan ha den effekt förslagsställarna förväntar sig. Och om man inte får fram en positiv utveckling i den mening som man hoppas på är det kanske av mindre intresse huruvida konventionen tas upp mer direkt i grundlagen.

"AKTIVISTJURISTER"

Återigen är min poäng inte att förslaget inte borde genomföras utan att varsko om att en grundlagsändring av den typ som föreslås inte behöver ha den stora effekt som förväntas. Inte ens i de länder med en stark grundlagstradition och organisationer som stött och sökt stöd hos "aktivistjurister", såsom USA, har man förlitat sig endast eller främst på grundlagsändringar för att nå framgång. Däremot har grundlagen säkert återopats för att stödja krav på antidiskrimineringsåtgärder och lagar samt tillgänglighetslagar.

Än så länge har Sveriges jurister ingen starkare känsla för att återopa grundlagsrättigheter. Men det går att skönja en viss trend i den riktningen under senare år – dels med tanke på de mer återkommande hänvisningar till konventionens rättigheter och även i viss mån till EU-rätten och dels med tanke på att domstolarna verkar ha börjat bli självständigare i tolkningen

av olika lagar.

(Det bör noteras att arbete pågår med att förstärka art 14 så att den i sig ska bli en generell antidiskrimineringsartikel)

ÄNDRING I BROTTSBALKEN

B. Författarna föreslår dessutom en ändring i brottsbalkens bestämmelse om olaga diskriminering så att diskriminering av funktionshindrade omfattas på samma sätt som gäller för diskriminering p.g.a. etnisk bakgrund. Det skulle "innebära en betydande förstärkning av rättsskyddet" enligt författarna.

Jag kan hålla med om att funktionshinder bör införas som en diskrimineringsgrund i brottsbalkens 16:9 (olaga diskriminering). Det skulle innebära en viktig principiell markering.

Däremot kan man knappast förvänta sig att det kommer att leda till en betydande förstärkning av rättsskyddet. Skälen är två. För det första kommer en ändring att vara begränsad till frågan om handlingar baserade på fördomar. Men frågan om tillgänglighet kommer nog inte att beröras annat än i begränsad mening. Detta framgår t ex av direktivet som styr utredningen om brottet olaga diskriminering.

LAGEN ÄR NÄSTINTILL MENINGSLÖS

För det andra pågår för närvarande en översyn av olaga diskriminering just därför att det har ifrågasatts huruvida den ger ett effektivt skydd mot diskriminering baserad på etnisk bakgrund. Mina erfarenheter som bland annat jurist hos DO, Diskrimineringsombudsmannen, har lett mig till slutsatsen att lagen är nästintill meningslös om den inte rentav motverkar sitt eget syfte. Bristen på domar på området har till och med använts av vissa som bevis för slutsatsen att etnisk diskriminering inte är ett problem i Sverige.

I bästa fall ger brottsbalken 16:9 ett visst principiellt skydd mot diskriminering samtidigt som den praktiska tillämpning av lagen innebär att den har en begränsad betydelse. I värsta fall är 16:9 en

inhållslös symbollag som genom sin blotta existens utgör ett hinder till utvecklingen av ett meningsfullt och effektivt rättsligt skydd mot diskriminering.

ÅKLAGAREN MÅSTE VISA

Sanningen är nog någonstans emellan dessa punkter. Den nuvarande lagen har flera problem. På grund av att det är fråga om ett brott, d.v.s. en straffrättslig reglering, blir det svårt att bevisa. Åklagaren måste visa utom all rimligt tvivel att näringsidkarens avsikt var att diskriminera. Det är inte lätt. En slutsats som jag har dragit angående de rättsfall som förekommit hittills är att det i princip krävs ett erkännande för att få en fällande dom.

Arbetet mot diskriminering verkar ha fungerat bättre i länder som förlitat sig på en civilrättslig lagstiftning mot diskriminering. Fällande diskrimineringsdomar är sällsynta i länder som reglerar diskriminering genom straffrätten. Dessa länder inkluderar Sverige och de övriga nordiska länderna samt Frankrike och några andra. Å andra sidan är det lättare att få en "fällande" civilrättslig dom i England, Kanada och USA. Detta i sin tur bör leda till en mer effektiv preventiv effekt i dessa länder. Även om det skadestånd som utdöms inte behöver vara så stort kan det leda till andra földeffekter. Dålig PR. Indragna tillstånd. Reaktionen från det civila samhället.

HOLLAND HITTADE NYA FÖREBILDER

En intressant utveckling är att Holland har övergått till en civilrättslig reglering av diskriminering som kompletterar sin straffrättsliga regleringen av diskrimineringen. Inspirationen till den nya lagen mot diskriminering verkar ha kommit från Kanada. Detta trots att Holland anses vanligtvis tillhöra den kontinentala europeiska rättstraditionen. Men det som Holland gjorde var att leta efter förebilder som ansågs vara effektiva och ageerade därefter. De visste i alla fall att deras principiella användning av straffrätten inte hade lett till de önskade resultaten.

Detta borde leda även Sverige att fundera över varför diskriminering i näringslivet ska regleras genom straffrätt medan diskriminering i arbetslivet regleras genom civilrätt. Om man tror att en straffrättslig reglering bär med sig en tuffare moralisk markering, varför ska inte samma moral gälla för arbetslivet? Å andra sidan kan inställningen ha varit en mer pragmatisk hänsyn till tillsynen – att det är viktigt att samhällets resurser i form av poliser och åklagare används för att hjälpa de utsatta.

ANDRA BROTT PRIORITERAS

När det gäller just polis och åklagare har jag fått höra en del förklara att de inte förstår hur de kan förväntas prioritera sådana brott när de har så mycket annat "normalt" polisarbete som ska utföras. Detta trots att riksåklagaren har förklarat att dessa fall skall prioriteras. En anledning till polisens och åklagarnas inställning är att dessa fall är svåra att bevisa. En annan är att de anser att andra brott bör prioriteras. Det finns säkert även andra orsaker också. Jag skulle lägga till att mycket mer icke-traditionellt arbete har lagts på polisen och åklagarna p.g.a. att politikerna tror att de kan visa sig vara moralisk tuffare mot ett samhällsproblem om det klassificeras som ett brott. Däremot har de inte alltid fokuserat på hur det verkliga resultatet kan uppnås.

Det bör noteras att det i det pågående utredningens uppdrag ingår att överväga huruvida en civilrättslig lagreglering av diskriminering skulle innebära en effektivare kontroll av diskriminering än dagens straffrättsliga reglering. I så fall kommer det även att behövas att de berörda bland de diskriminerade tar ett större ansvar för att se till att fallen drivs.

FÖRFATTARNA UNDERSKATTAR ADA

C. Till slut verkar förslagsställarna dels ha överskattat betydelsen av införandet av en grundlagsändring samt underskattat vikten av förslag om speciallagstiftning som liknar USAs ADA.

ADA ska och kan inte överföras till Sverige. Däremot kan den användas som inspirationskälla. Det skedde redan vad gäller lagen (1999:132) om förbudet mot diskriminering i arbetslivet av personer med funktionshinder. En del av grundtankarna i denna lag är hämtade från den del av ADA som berör arbetslivet eller från andra länders lagar som till viss del

inspirerats av ADA (t.ex. Englands DDA).

JAG TROR ATT DE HAR FEL

Bratt och Feinsilber verkar tro att diskrimineringsfrågor och tillgänglighetsfrågor kommer att kunna lösas genom deras förslag till grundlagsändring utan att det kommer att behövas speciallagstiftning såsom ADA. Jag tror att de har fel. Jag förstår deras tankegång men det finns inget land i världen där detta har skett såvitt jag vet. Jag förstår också tanken som förs fram att det är en fråga om diskriminering när människor inte kan eller har svårigheter med att utöva sina grundläggande fri- och rättigheter på likställda villkor med andra. "Att en sådan faktisk likställighet kan kräva speciella insatser för en person t.ex. med hänsyn till visst funktionshinder är för de flesta lätt att förstå och acceptera. Det krävs t.ex. otvetydigt specialarrangemang för att synskadade personer skall kunna utöva grundläggande demokratiska rättigheter som rösträtt och informationsfrihet." Det kan hända att de flesta har lätt för att förstå och acceptera tankegången. Men det som är intressant är om en domare kommer att använda en hänvisning till grundlagen för etablera en rätt för individen att kräva att få just den specialarrangemang som behövs från det offentliga. Jag tror inte det. Jag kan t.ex. hänvisa till just de fall som avgjordes i Europadomstolen (som refererades i Bratts och Feinsilbers artikel) där det förklarades att det inte var diskriminering att inte ge barn med funktionshinder tillträde till vanliga skolor. En kränkning ansågs inte föreligga i dessa fall med "hänvisning till de ytterligare personalbehov och svårigheter att bedriva undervisningen som det skulle kunna medföra".

Å andra sidan om det hade funnits ett effektivt lagkrav på tillgänglighetsanpassning som fasats in under ett antal år skulle en svensk domstol kanske ha starkare juridiska verktyg att tillgå som kompletterade åberopandet av grundlagen och konventionen. En möjlighet skulle vara en lag som kräver en tillgänglighetsanpassning av den offentliga sektorn, skolor och universitet, domstolar, kommunala byggnader, och som kopplar en bristande tillgänglighet till specifika ekonomiska sanktioner. Bratt och Feinsilber lyfte fram en kritik i USA av ADA som går ut på att "det i USA finns ett visst

motstånd mot statlig lagstiftning som 'ekonomiskt' drabbar regionala och lokala myndigheter". Just detta är samtidigt det som den svenska lagstiftaren måste ta till om man ska stimulera en tillgänglighetsanpassning av samhället.

"DET MEST TILLGÄNGLIGA LANDET I VÄRLDEN"

Tillgänglighetsanpassning av Sverige har varit på gång i minst 20 år. Trots detta kvarstår många grundläggande brister och nya kommer till. Å andra sidan har det konstaterats av Svenska Handikappinstitutet att "USA till följd av ADA är det mest tillgängliga landet i världen och att effekten kan ses överallt i samhället". Som amerikan är jag stolt över detta omdöme. Som skeptiker misstänker jag att omdömet är överdrivet – i synnerhet med hänsyn till USAs storlek.

Samtidigt har jag förstått att ADA har tvingat politiker och tjänstemän att tänka i helt nya banor angående tillgänglighet. Att veta t.ex. att vissa federala bidrag inte kommer att vara tillgängliga om 5-10 år kommer att villkoras på graden av tillgänglighet som uppnåtts lokalt har en stor påverkan på lokal nivå. Det som också har haft effekt är att det finns organisationer som både juridiskt och politiskt bevakar uppföljningen och implementeringen av ADA. (Detta är något som Independent Living borde kunna fundera över – en processfond och kanske stöd till jurister som arbetar med diskriminering i olika avseenden.)

MINA FÖRSLAG

Förutom en grundlagsändring krävs det en förstärkning av dagens antidiskrimineringslagar. Funktionshinder kan gärna skrivas in som diskrimineringsgrund i brottsbalken men det är knappast ideal.

Om ett starkare skydd ska utvecklas mot diskriminering som härrör från näringsidkare, oavsett om grunden är etnisk bakgrund, sexuell läggning eller funktionshinder (eller kön som också saknas i 16:9), anser jag att det mest radikala och effektiva grepp skulle vara en "avkriminalisering" av diskriminering samt ett införande av en civilrättslig lag mot diskriminering.

Om en avkriminalisering av näringsidkares diskriminering är tänkbar skulle man även kunna överväga en samlad eller åtminstone samordnad lagstiftning

Förhoppningsvis kommer det bli fler och fler som vågar motsätta sig etablerade sanningar. Detta kan ske inom juridikens ramar.

mot diskriminering som omfattar både näringslivet och arbetslivet och gäller för de olika diskrimineringsgrunderna (kön, etnisk bakgrund, funktionshinder och sexuell läggning).

Förändringarna ovan skulle också lättare kunna leda till en samlad eller samordnad tillsyn – ett slags MRO (Ombudsman för mänskliga rättigheter).

INTRESSEN STÄLLS MOT VARANDRA

En övergripande civilrättslig reglering av diskriminering på olika grunder (kön, etnisk bakgrund, funktionshinder och sexuell läggning) leder till ett bättre fokus på diskrimineringsfrågor som en bredare mänsklig rättighetsfråga. Idag finns det en styrka som går förlorad när olika intressen ställs mot varandra. Detta leder till både en splittring av den juridiska och av den politiska kraften. Alla kämpar för sitt och därmed blir det svårare att uppnå de mål man delar. En förebild skulle kunna vara Kanadas Human Rights Act. Därutöver kunde en samordning av de s.k. rättighetsombudsmännen ske. Kanadas Human Rights Commission skulle kunna utgöra en förebild och även Australiens Human Rights and Equal Opportunities Commission. Andra förebilder finns i USA och Holland.

Det finns även andra antidiskrimineringsåtgärder som kan vidtas av det offentliga. En åtgärd som jag har föreslagit är att lokalpolitiker kopplar restaurangernas alkoholtillstånd till ett åtagande att inte bryta mot någon gällande antidiskrimineringslag. En annan åtgärd är att politiker ska införa s.k. antidiskrimineringsklausuler i alla offentliga upphandlingar (se nästa artikel). Sådana åtgärder skulle innebära att potentiella diskriminerare får rejäla ekonomiska incitament för att undvika diskriminering.

Å andra sidan räcker inte ändringar i grundlagen eller generella antidiskrimineringslagar om det är skapande av ett tillgängligt samhälle som är målet. För närvarande har jag inget genomtänkt förslag men enligt mitt resonemang ovan

behövs även en långsiktig tillgänglighetsslag som bygger på lärdomar från bland annat ADA.

Till slut måste man göra vissa förändringar i Sveriges rättskultur. En sådan finns redan i den typ av grundlagsändring som Bratt och Feinsilber föreslår. Tanken är att påverka samhället mycket mer direkt genom grundlagen. Men som påpekats ovan måste även jurister ändra sitt tänkande.

Redan idag finns det frågor som kan drivas juridiskt om man kan hitta jurister som vågar tänka i dessa banor. Ett exempel var Bussbolaget i Skåne som vägrade tillträde till människor i rullstolar. Förutom Independent Livings agerande bidrog även stämningsansökan som inlämnades till tingsrätten av Diskrimineringsbyrån till att bolaget ändrade sig. Det skedde några dagar efter stämningsansökan inlämnades. De allra flesta jurister skulle ha sagt att inget kan göras.

Förhoppningsvis kommer det att bli fler och fler som vågar motsätta sig etablerade sanningar. Detta kan ske inom juridikens ramar. I Sverige i synnerhet har juridiken använts kreativt främst av näringslivet och makthavarna och sällan av de som sitter utanför maktens korridorer. Detta är något som bör ändras i Sverige men detta är en förändring som inte går att lagstifta fram (i bästa fall kan det underlättas), den måste växa fram ur det civila samhället. Av olika anledningar har inte Sverige en tradition med radikala jurister.

SAMMANFATTNING

De förslag som lagts fram av Percy Bratt och Susanne Feinsilber är värdefulla bidrag till debatten. Å andra sidan hyser jag tveksamhet kring huruvida de i sina nuvarande utformningen, och utan komplettering med mycket konkret juridiskt arbete kring båda lagar och rättspraxis, kommer att leda till några större förändringar.

En grundlagsändring som omfattar olika grunder som kön, etnisk bakgrund

och funktionshinder bör genomföras.

Diskriminering i brottsbalkens mening bör avkriminaliseras och omvandlas till en civilrättslig lagstiftning som givetvis omfattar funktionshinder som diskrimineringsgrund.

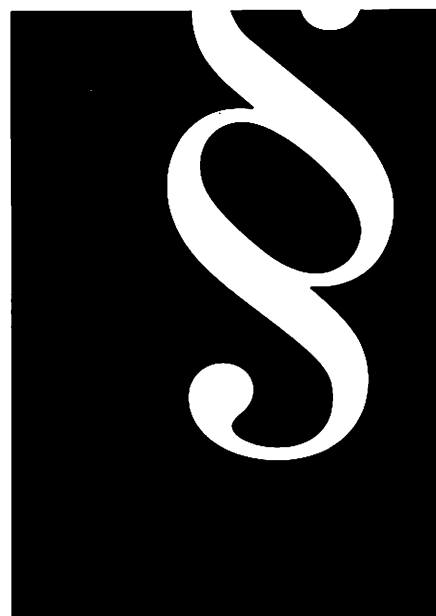
Antidiskrimineringsklausuler bör införas i alla offentliga upphandlingar. För detta behöver man inte vänta på några lagändringar alls.

Antidiskrimineringsvillkor bör införas i restaurangernas alkoholtillstånd. För detta behöver man inte vänta på några lagändringar alls.

En tillgänglighetslag som bygger på lärdomar och erfarenheter av bland annat ADA bör införas. Antidiskrimineringslagar och åtgärder kommer inte att räcka till även om de lägger en grund för ett tillgängligt samhälle.

Till slut bör man uppmuntra en utveckling bland jurister så att de vågar föra fram argument baserade på grundlagen och mänskliga rättigheter. En möjlighet till ekonomisk stöd är en faktor. Här kommer även ett komparativt tänkande att vara en stor tillgång i framtiden.

PAUL LAPPALAINEN JD, JK

LANDET LAJBAN

AV JENNY GUSTAVSSON EWERS

"Handikapprörelsen sluter leden"

"Handikapprörelsen sluter leden" är rubriken på en artikel i SHT 2/00. Den förkunnar att DHR nu centralt söker medlemsskap i HSO. Avsikten är att stärka HSO och motverka "förvirring" i samhällsdebatten. I en artikel om civil olydnad på nästa uppslag i samma tidning varnar ledamöter i DHRs styrelse, däribland ordförande Britt Jakobsen för att "olagliga aktioner kan slå tillbaka mot organisationen. Förlorad trovärdighet, uppretad opinion och indragna statliga och kommunala bidrag kan bli önskade effekter".

Rättning i leden alltså!

STILETTEN passar på att erinra om "aktivisten" Emelie Akselson som tillsammans med sina vänner i föreningen Unga rörelsehindrade och med civil olydnad som kampmedel återgav rullstolsburna passagerare i Malmö rätten att åka buss. Det bör också påpekas att HSO i åratal suttit med i Skånetrafikens projektgrupp utan att påtala denna direkta diskriminering. Emelie nominerades till årets Malmöbo 1999.

Bli medlem i Independent Living Sverige och slå ett slag för individens rätt

Independent Living Sverige är en partipolitiskt och religiöst obunden medborgarrättsrörelse, öppen för alla som delar vår kamp för fullständiga medborgerliga rättigheter för människor med funktionshinder. ILS kräver ett tillägg till grundlagen som förbjuder diskriminering av p.g.a. funktionshinder och som därmed ger samma skydd som idag gäller för ras, etnisk bakgrund, kön och religion. ILS kräver en generell lagstiftning mot diskriminering p.g.a. funktionshinder i enlighet med FN:s 22 standardregler för att tillförsäkra människor med funktionshinder delaktighet och jämlikhet, i avseende som familjerätt, utbildning, arbete, bostäder, offentliga miljöer, medier, samfärdsl, tillgång till varor och tjänster, till ny teknik och teknikutveckling samt deltagande i ideella eller fritidspolitiska uppdrag. ILS kräver att brottsbalken som idag kriminaliserar diskriminering p.g.a. ras, kön, hudfärg, sexuell läggning eller etnisk tillhörighet även ska omfatta funktionshinder och ska förstärkas med med hårdare straff – böter – och fängelse – för felaktig domstolsutövning vid domstolstrots. ILS ger ut tidningen STILETTEN, 4 gånger per år. STILETTEN ingår i medlemsskapet, Medlemsavgift 250 kr/år.

Bondegatan 37, 116 33 Stockholm, Tel 08-556 049 50, Fax 08-556 049 60, www.ilsverige.org, e-post: kansli@sverige.org

Nästa nummer av **STILETTEN** kommer i juni 00